

ПРАВОВА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ; ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Вівчаренко О. А.

ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ТА ВИМОГИ ЩОДО ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

УДК 342.2

Постановка проблеми. Дослідження питання правових стандартів та вимог щодо охорони земель передбачених законодавством України, потребує насамперед, визначення підстав та умов такої охорони, механізмів її реалізації.

Розгляд даного питання дозволить зрозуміти, чому землі потребують, насамперед, правової охорони, якими засобами повинна здійснюватися така охорона та, відповідно, допоможе визначити або оптимізувати компетенцію відповідних органів державної влади у даній сфері. Напряж, у якому реалізується системами стандартів та вимог правової охорони, полягає у прагматичному визначенні місії охоронної функції.

Виклад основного матеріалу. Охоронна функція права – «це обумовлена соціальним призначенням напрям правового впливу, спрямований на охорону загальнозначущих найбільш важливих економічних, політичних відносин, подолання явищ, сторонніх даному суспільству». Домінантним спрямуванням охоронної функції слід вважати не стільки викорінення небажаних явищ, скільки саме охорону тих відносин, які такої охорони потребують. Саме охороняючи ці відносини, право, природно, запобігає, карає дії, що порушують умови нормального розвитку і суперечать інтересам суспільства, держави та громадян. Основне призначення даної функції полягає, перш за все, у запобіганні порушенню норм права. Ефективність охоронної функції тим вища, чим більше суб'єктів права підкорялося приписам норм права [1, с.326].

Згідно зі ст.14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Конституція, зважаючи на виключно важливе значення землі у всіх сферах життєдіяльності України та її народу, відокремлює землю від інших об'єктів нерухомості і запроваджує принцип її особливої охорони з боку держави [2, с. 13].

Ця охорона спрямована на збереження плодючості землі, підвищення її продуктивності, використання земельних ресурсів у відповідності з їх природним призначенням, недопущення забруднення землі шкідливими для здоров'я людини і тварин господарських відносин. Мова йде лише про законодавче запровадження деяких обмежень свободи її використання. Конституція гарантує право власності на землю, яке може існувати і як право державної та комунальної власності. Це право набувається відповідними суб'єктами виключно за законом.

Конституційно можливі форми права власності на землю забезпечуються тими ж гарантіями, що і право власності на будь-які інші об'єкти. Конституція підтверджує чинне земельне законодавство щодо обмеження категорії суб'єктів права власності на землю, закріплюючи це право за громадянами України. Ця практика відома багатьом іноземним державам. Це положення Основного Закону країни відображено і деталізовано у Земельному кодексі України, Законі України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 року та інших актах земельного законодавства. Правова охорона земель являє собою систему врегульованих нормами права організаційних, економічних та інших суспільних відносин щодо забезпечення раціонального використання земельного фонду країни, запобігання необґрунтованому вилученню земель із сільськогосподарського обороту, захисту земельних ресурсів від шкідливих антропогенних впливів, а також щодо відтворення та підвищення родючості ґрунтів, продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого правового режиму земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Більшість природних ресурсів перебуває у режимі права власності Українського народу, повноваження якого реалізують

органи державної влади і органи місцевого самоврядування. Саме тому відносини використання природних ресурсів виникають, як правило, на підставі адміністративного акту, державного акту[3, с.160].

Тому важливу роль у здійсненні завдань правової охорони земель відіграє держава шляхом виконання ряду своїх функцій. У процесі здійснення правової охорони земель держава виконує чотири основні функції – регулюючу, стимулюючу, контрольну та каральну[4, с.333].

Розкриваючи питання стандартів щодо охорони земель в Україні, потрібно розпочати з аналізу основних засад охорони земель України. Отже, згідно ст.3 Закону України «Про охорону земель», основними принципами державної політики у сфері охорони земель є: забезпечення охорони земель як основного національного багатства Українського народу; пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні землі як просторового базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва; відшкодування збитків, заподіяних порушенням законодавства України про охорону земель; нормування і планомірне обмеження впливу господарської діяльності на земельні ресурси; поєднання заходів економічного стимулювання та юридичної відповідальності в галузі охорони земель; публічність у вирішенні питань охорони земель, використання коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів на охорону земель.

У сучасних умовах безпосередня роль принципів права пов'язана з проблемою конкретизації та багато адресності правових вимог, комплексного розвитку конкретного права, роз'єднання догматики (правових вимог) і соціальної ефективності (мети) правового регулювання, а також із подоланням колізій у праві [5, с.228].

Варто відмітити, що для охорони земель важливе значення мають не тільки принципи, а й екологічна стандартизація та сертифікація. Потреба в екологічній оцінці земельної ділянки може виникнути при зміні виду землекористування. Наприклад, використання земельної ділянки, на якій раніше розташовувалися військові, промислові чи сільськогосподарські підприємства,

склади, звалища відходів, тощо, під житлову забудову, садибу чи городництво. Оскільки екологічна сертифікація земельної ділянки в законодавчому порядку не встановлена, таку процедуру може здійснити спеціальна установа аграрного або екологічного профілю на підставі аналізів якості ґрунтів, поверхневих та підземних вод, рослинності, атмосферного повітря. При проведенні аналізів ґрунтів, вод, повітря, рослинності використовуються відповідні стандарти та інші нормативні документи. Зроблений таким чином екологічний сертифікат земельної ділянки підлягає погодженню з органами санітарного нагляду та органами охорони навколишнього природного середовища[6, с.194].

Охорона земель є важливим видом діяльності суб'єктів земельних правовідносин з урахуванням категорій земель та їх цільового призначення, що визначені у гл. II ЗК України. Державна комплексна система спостереження за станом земель являє собою систему, яка складається з конкретних елементів (заходів). Відповідно це система конкретних заходів, спрямована на обстеження і розвідування стану земель, а здійснюється вона уповноваженими органами з питань земельних ресурсів.

Таким чином, державна комплексна система спостереження за станом земель – це система заходів, яка складається з топографо-геодезичного, картографічного, ґрунтового, агрохімічного, радіологічного обстеження і розвитку стану земель та їх моніторингу на базі діяльності уповноважених державних органів по земельним ресурсам[7, с. 127].

Стандарти якості природного середовища – єдині, відповідні досягнутому рівню науково-технічного прогресу нормативи, правила або інші документи, доступні широкій громадськості і розроблені з урахуванням вимог або зі схвалення всіх зацікавлених сторін на підставі досягнень науки, техніки і практики, які сприяють підвищенню добробуту[8, с. 43].

Стандарти затверджуються на національному, регіональному або міжнародному рівні. Вони являють собою гранично допустимі рівні вмісту основних забруднювачів середовища повітряної, середовища водної та середовища ґрунтової і поділяються на первинні і внутрішні стандарти. Перші-це граничні рівні, що забез-

печують з певним запасом надійності збереження здоров'я населення; вони повинні дотримуватися протягом обумовленого часу. Другі – необхідні для попередження інших відомих або непередбачуваних ефектів крім впливу їх на здоров'я людини. Стандарти якості природного середовища використовуються для оцінки стану природного середовища і її компонентів, регламентують діяльність виробничо-господарських об'єктів з метою охорони природи, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення оптимальної якості навколишнього природного середовища на основі правильного поєднання екологічних і економічних інтересів суспільства в умовах господарської чи рекреаційної діяльності. Державні стандарти відносяться до підзаконних правових актів, що конкретизує загальні положення економічного законодавства України. Державний стандарт (ГОСТ) – нормативно-технічний документ, що встановлює комплекс норм, правил, вимог, обов'язкових для виконання. Для природоохоронної діяльності генеральним стандартом є ГОСТ 17.0.0.01-76 «Система стандартів у галузі охорони природи і поліпшення використання природних ресурсів». Відповідно до Держстандарту 17.0.0.01-76, система стандартів у галузі охорони природи (ССОП) складається з комплексів взаємопов'язаних стандартів, спрямованих на збереження, відновлення і раціональне використання природних ресурсів.

Основним завданням ССОП є введення в стандарти правил і норм, спрямованих на: забезпечення збереження природних комплексів; сприяння відновленню та раціональному використанню природних ресурсів; сприяння збереженню рівноваги між розвитком виробництва і стійкості навколишнього природного середовища; вдосконалення управління якістю навколишнього природного середовища в інтересах людства.

1. *Оніщенко Н.М. Функції права. Глава 13/ Н.М. Оніщенко//Теорія держави і права. Академічний курс: підручник/ за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006.-688с.*
2. *Конституція України/1996, №30/ Відомості ВРУ/ Редакція від 30.09.2016, ст.13.*

3. *Кобецька Н.Р. Ліцензування і видача дозволів як засоби державного регулювання використання природних ресурсів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових праць. Випуск 38. Івано-Франківськ., 2015 – 160с.*
4. *О. А. Вівчаренко «Правова охорона земель в Україні»: Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 333с.*
5. *Н. С. Гавриш Правова охорона ґрунтів в Україні/ Н.С. Гавриш. – Одеса: Одеська національна юридична академія, 2008. – 228с.*
6. *В.І. Андрійцев «Правовий режим використання, відновлення та охорони земель»/В.І. Андрійцев// Екологічне право: Особлива частина: підруч./ - К.: Істина, 2001. – с.194-316.*
7. *Вівчаренко О.А. Державна комплексна система спостережень за станом земель є складовою правової охорони земель. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових праць. Випуск 46. Івано-Франківськ. 2018-с.127.*
8. *О.А. Вівчаренко «Международные стандарты охраны земель»/Международный научно-практический правовой журнал «Закон и жизнь» - 2013. - №11/2, с. 43*

Вівчаренко О.А. Правові стандарти та вимоги щодо охорони земель передбачені законодавством України

У статті розкриваються особливості правового регулювання стандартів, та інших нормативних актів, вимог щодо охорони земель. Дається визначення стандартів якості природного середовища, програм та визначення стандартів щодо охорони довкілля (зокрема земель).

Ключові слова: стандарти, вимоги, охорона земель, підстави, умови, функції, національне багатство, держава, екологія, довкілля, колізії.

Вивчаренко О.А. Правовые стандарты и требования по охране земель предусмотрены законодательством Украины

В статье раскрываются особенности правового регулирования стандартов и других нормативных актов, требований по охране земель. Дается определение стандартов качества природной среды, программ и определение стандартов по охране окружающей среды (в частности земель).

Ключевые слова: стандарты, требования, охрана земель, основания, условия, функции, национальное богатство, государство, экология, окружающая среда, коллизии.

Vivcharenko O.A. Legal standards and requirements for the protection of land are provided by the legislation of Ukraine.

The article reveals peculiarities of legal regulation of standards, and other normative acts, requirements for the protection of land. The definition of standards for the quality of the environment, programs and the definition of standards for environmental protection (including land) is given.

Keywords: standards, requirements, land protection, grounds, conditions, functions, national wealth, state, ecology, environment, conflicts.

Мартинюк В.А.

ПРАВО ВЛАСНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І ПРАВО ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ ОБ'ЄКТИ ТА ЇХ РЕСУРСИ

УДК 347.23

Постановка проблеми. У системі речових прав, закріпленій книгою 3 Цивільного кодексу України, першочергове місце займає право власності. Р. А. Майданник вказує, що «особливості змісту і здійснення права власності дають можливість виявити юридичну сутність цього речового права як найбільш повного суб'єктивного права, яке надає приватній особі найвищу юридичну владу над річчю (майном), що виявляється в здійсненні цього титулу своєю волею, незалежно від волі інших осіб» [1, с. 312]. Модель правового регулювання права власності на компоненти навколишнього природного середовища має надважливе значення для економіко-правової системи будь-якої держави. Зважаючи на особливе значення землі, надр, лісів, вод та інших природних ресурсів, від того хто і в якому обсязі буде володіти, панувати над ними буде на пряму залежати ефективність їх використання та збереження. Саме на власника покладається основна відповідальність за стан природних об'єктів, які є природною основою існування суспільства. Сьогодні в Україні закріплений достатньо складний та багатофункціональний механізм права власності на природні об'єкти та їх ресурси в основі якого покладена конструкція «права власності Українського народу». Водночас, об'єктивний розвиток суспільних відносин привів до закріплення та існування різних видів права власності, зокрема, і державної.

Стан дослідження. Проблематика права власності на природні об'єкти та їх ресурси є предметом численних досліджень. Разом з тим докладний аналіз сутності і співвідношення права власності Українського народу та права державної власності на